

«Ο αρχικαλικάντζαρος και η μαγική κόκκινη μπάλα»

Λαϊκό παραμύθι από την Εσθονία.

Ο τίτλος του παραμυθιού στα αγγλικά είναι “The grateful prince” και βρίσκεται στη συλλογή “The hero of Esthonia and other studies in the romantic literature of that country” που εξέδωσε ο άγγλος William Forsell Kirby το 1895. Ο W. F. Kirby (1844-1912) μετέφρασε πολλές ιστορίες του Εσθονού Friedrich Reinhold Kreutzwald (1803-1882) από τη συλλογή “Eestirahwa eunemuistefed jutud” που εξέδωσε το 1866, μεταξύ των οποίων και τη συγκεκριμένη ιστορία. Ο Γερμανός Ferdinand Löwe (1809-1889) μετέφρασε στα γερμανικά το έργο του Kreutzwald και το 1869 το εξέδωσε με τον τίτλο “Ehstnische Märchen”. Έτσι τα παραμύθια από την εσθονική προφορική παράδοση διαδόθηκαν ευρύτερα στις γερμανόφωνες χώρες. Το παραμύθι “The grateful prince” περιλαμβάνει και ο Andrew Lang το 1901 στη συλλογή του “The violet fairy book” και ως πηγή του αναφέρει τη συλλογή “Ehstnische Märchen”. Σε ελεύθερη απόδοση του παραμυθιού στα ελληνικά, δίνεται ο τίτλος «Ο αρχικαλικάντζαρος και η μαγική κόκκινη μπάλα» καθώς ο αρχικαλικάντζαρος έχει πρωταγωνιστικό ρόλο, και μια μαγική κόκκινη μπάλα είναι αυτή που οδηγεί τους δυο νεαρούς ήρωες από το σκοτεινό βασίλειο των καλικαντζάρων στον επάνω κόσμο των ανθρώπων.

Έρευνα, ελεύθερη απόδοση, επιμέλεια κειμένου: Μαρία Βλαχάκη

Αφήγηση: Γιώργος Ευγενικός

Μουσική σύνθεση: Μάρα Καίσαρη

«Οι καλικάντζαροι στη βιβλιοθήκη»

Λαϊκό παραμύθι από σλάβους της Ρωσίας.

Ο τίτλος του παραμυθιού στα αγγλικά είναι “The book of magic” και βρίσκεται στη συλλογή “Slavonic fairy tales collected and translated from the Russian, Polish, Serbian, and Bohemian” που εξέδωσε ο John Theophilus Naaké (1837-1906) το 1874. Όπως αναφέρει ο J. T. Naaké στην εισαγωγή του, έκανε επιλογή παραμυθιών από παλαιότερες συλλογές σλάβων συγγραφέων από τη Ρωσία, την Πολωνία, τη Σερβία, τη Βοημία. Μετέφρασε στα αγγλικά παραμύθια που είχαν καταγράψει οι K. W. Wojcicki, M. Maksimovich, B. Bronnitsuin, E. A. Chudinsky, K. J. Erben, M. Mikssichek, J. K. Z. Radostova, J. K. Tyl, και έτσι διαδόθηκε σε όλο τον κόσμο ο πλούτος της σλαβικής προφορικής παράδοσης. Σε ελεύθερη απόδοση του παραμυθιού στα ελληνικά, δίνεται ο τίτλος «Οι καλικάντζαροι στη βιβλιοθήκη».

Έρευνα, ελεύθερη απόδοση, επιμέλεια κειμένου: Μαρία Βλαχάκη

Αφήγηση: Γιώργος Ευγενικός

Μουσική σύνθεση: Μάρα Καίσαρη

«Βράσε ένα αβγό, τον καλικάντζαρο να βρω»

Παραμύθι εμπνευσμένο από μια παράδοση του Λεβισίου της Μικράς Ασίας και μια ιστορία της Γερμανίας.

Οι Γερμανοί Jacob Ludwig Carl Grimm (1785-1863) και Wilhelm Carl Grimm (1786-1859) κατέγραψαν και διέσωσαν έναν πλούτο παραμυθιών της Γερμανίας μέσα από τις αφηγήσεις απλών λαϊκών ανθρώπων. Το σπουδαίο έργο τους εξέδωσαν στη συλλογή με τίτλο “Kinder und Haus Märchen”. Το 1812 εκδόθηκε ο πρώτος τόμος και το 1814 ο δεύτερος, αλλά μέχρι την έβδομη έκδοση που έγινε το 1857, οι Grimm έκαναν τροποποιήσεις και εμπλούτιζαν τον κατάλογο των παραμυθιών. Ο Edgar Taylor (1793-1839) ήταν ο πρώτος που μετέφρασε τα παραμύθια των αδελφών Grimm από τα γερμανικά στα αγγλικά δίνοντας τον τίτλο “German Popular Stories”, και έπειτα ακολούθησαν πολλές ακόμη μεταφράσεις και εκδόσεις με διάφορους τίτλους. Στο έργο των Grimm υπάρχει μια μικρή ιστορία που τα ξωτικά αρπάζουν το μωρό μιας γυναίκας από την κούνια και το ανταλλάσσουν με ένα ξωτικάκι. Η γειτόνισσα συμβουλεύει τη γυναίκα να βράσει νερό μέσα στα τσόφλια ενός αβγού και τα ξωτικά θα παραξενευτούν και θα της φέρουν πίσω το μωρό της. Τα πράγματα εξελίσσονται έτσι ακριβώς. Στο χωριό Λεβίσι της Μικράς Ασίας υπήρχε μια παρόμοια ελληνική παράδοση που λέει πως μπορείς να διώξεις τους καλικάντζαρους από το σπίτι εάν βράσεις νερό μέσα σε ένα κλούβιο αβγό. Σαν αντικρίσουν οι καλικάντζαροι τέτοιο αστείο θέαμα, το διασκεδάζουν και γελούν τόσο πολύ, που κάνουν ότι τους πεις. Η παράδοση διασώθηκε προφορικά και μας μεταφέρθηκε από τον Ιωάννη Ευγενικό (σήμερα ετών 94), όπως την άκουγε στην παιδική του ηλικία από την μητέρα του, Βαρβάρα Μαυρικού, προσφυγοπούλα στην Ελλάδα από το Λεβίσι της Μικρασίας. Το παραμύθι «Βράσε ένα αβγό, τον καλικάντζαρο να βρω» αναπτύχθηκε από τον Γιώργο Ευγενικό και είναι βασισμένο στο συνδυασμό της γερμανικής ιστορίας και της μικρασιατικής παράδοσης.

Έρευνα, ελεύθερη απόδοση, επιμέλεια κειμένου, αφήγηση: Γιώργος Ευγενικός
Μουσική σύνθεση: Μάρα Καίσαρη

«Ο Άγιος Βασίλειος και η βασιλόπιτα»

Η ιστορία αποτελεί προϊόν μυθοπλασίας, με σύνθεση, ωστόσο, σε ελεύθερη απόδοση, τμημάτων από διάφορες υπαρκτές θρησκευτικές παραδόσεις και ιστορικά γεγονότα.

Αυτή η θρησκευτική παράδοση παρουσιάζεται με διάφορες παραλλαγές. Έτσι συχνά στη θέση του *επάρχου* εμφανίζεται κάποιος μεγάλος στρατηγός ή συνηθέστερα ο ίδιος ο αυτοκράτορας Ιουλιανός ο Παραβάτης, καθώς υπήρξε μεγάλος διώκτης των χριστιανών. Λέγεται λοιπόν ότι ο Ιουλιανός διήλθε από την Καισάρεια κατά την εκστρατεία στον πόλεμο εναντίον των Περσών, διέταξε να φορολογήσουν όλη την επαρχία και τα χρήματα αυτά ζήτησε να τα πάρει επιστρέφοντας για την Κωνσταντινούπολη αλλά ο θάνατός του στον πόλεμο έκανε αδύνατη τη συλλογή των φόρων που είχαν μαζευτεί.

Πάντως, νεότερες παραλλαγές της παράδοσης, από τον Πόντο και τη Μικρά Ασία, παρουσιάζουν στη θέση του επάρχου έναν εισπράκτορα των φόρων και τον Άγιο Βασίλειο να τον κερδίζει σε χαρτοπαίγνιο και στη συνέχεια να ακολουθεί η διανομή των νομισμάτων στους κατοίκους της Καισάρειας, τοποθετημένων σε μικρά ψωμιά ή σε μια μεγάλη πίτα! Η θρησκευτική αυτή παράδοση, η οποία δεν φαίνεται να τεκμηριώνεται από ιστορικές πηγές, εδράζεται ωστόσο σε κάποια στοιχεία της προσωπικότητάς του Μ. Βασιλείου και της δράσης του. Έτσι αφενός είναι γνωστό ότι ο Άγιος διακρινόταν για το τεράστιο φιλανθρωπικό έργο του (βλ. και Κουννούσις 2013: 7 κ.α.), αφετέρου, παρόλο που το επεισόδιο με τον Ιουλιανό δεν θα μπορούσε να αληθεύει όπως παραδίδεται (υπάρχει χρονολογικό ανακόλουθο, εφόσον ο Ιουλιανός σκοτώθηκε το 363 μ.Χ. ενώ ο Μ. Βασίλειος χειροτονήθηκε έναν χρόνο αργότερα, το 364 μ.Χ.), πολλά από τα στοιχεία που περιλαμβάνει θα μπορούσαν να είναι ιστορικά ακριβή. Έτσι οι δύο άντρες προφανώς γνωρίζονταν, όχι μόνο γιατί ήταν σχεδόν συνομήλικοι, είχαν σπουδάσει στα ίδια μεγάλα πνευματικά κέντρα της εποχής (Κωνσταντινούπολη, Αθήνα, Αντιόχεια) και υπήρξαν μαθητές των ίδιων δασκάλων, αλλά κυρίως γιατί είχαν εμπλακεί και οι δύο στη διαμάχη αρειανισμού-χριστιανισμού, υποστηρίζοντας τα αντίπαλα στρατόπεδα (πράγμα που ενδεχομένως αποτέλεσε το έναυσμα για τη δημιουργία της συγκεκριμένης θρησκευτικής παράδοσης). Μάλιστα κάποιες πηγές κάνουν λόγο για την ανταλλαγή δύο πολέμιων επιστολών μεταξύ τους γύρω από αυτό το θέμα (βλ. άρθρο: Απ. Παπαδημητρίου. Οι παράλληλοι βίοι αγίου Βασιλείου και Ιουλιανού).

Έρευνα, ελεύθερη απόδοση, επιμέλεια κειμένου: Μαρία Βραχιονίδου

Αφήγηση: Γιώργος Ευγενικός

Μουσική: Μάρα Καίσαρη